

Zaposlenost, zapošljavanje i nezaposlenost seoske omladine

Katarina Prpić

Osnovna značajka zaposlenosti i zapošljavanja u sklopu poslijeratnog društveno-ekonomskog razvoja sve do 1965. godine bila je brz rast zaposlenosti (s izuzetkom 1962. godine i 1963. godine) te ekstenzivno zapošljavanje. Godine 1952. prosječan broj zaposlenih u SR Hrvatskoj — u društvenom i privatnom sektoru — iznosio je 477 tisuća, u 1962. već 872, u 1972. godini 1.048, a u 1973. godini 1061 tisuću.¹

Ekstenzivno zapošljavanje, praćeno nedovoljno visokim porastom proizvodnosti rada (relativno visoke stope rasta proizvodnosti u razdoblju 1965 — 1968. godine popraćene su smanjivanjem zaposlenosti), postajalo je sve više unutrašnji limit društveno-ekonomskog razvoja. Prijelaz na intenzivnije privređivanje i zapošljavanje dovodi do smanjivanja broja zaposlenih (ukupna zaposlenost u Hrvatskoj tek 1970. godine dostiže razinu postignutu 1965. godine), do povećanja nezaposlenosti (posebno stručnih kadrova), te do zapošljavanja u inozemstvu.

Pritisak na zapošljavanje ima tri osnovna izvora: priliv aktivnog stanovništva, transfer iz poljoprivrede u nepoljoprivredne djelatnosti, te viškovi unutar postojeće zaposlenosti. Poteškoće u zapošljavanju tangiraju prvenstveno omladinu kao socijalnu kategoriju koja upravo ulazi u fazu ekonomskog i socijalnog sazrijevanja. Raspoloživi podaci o zaposlenosti, zapošljavanju i nezaposlenosti seoske omladine vrlo su oskudni. Naime, oni su neizdiferencirani unutar podataka o zaposlenoj i nezaposlenoj omladini.

Unutar postojeće zaposlenosti mladi predstavljaju značajnu sociodemografsku grupu — njihov udio u osoblju zaposlenom u društvenom sektoru SR Hrvatske iznosio je 22,0%² (stanje 31. prosinca 1972. godine). Međutim,

¹ Izvori: *Jugoslavija 1945 — 1964. Statistički pregled*, Beograd, Savezni zavod za statistiku, 1965, str. 66; *Statistički godišnjak SR Hrvatske 1974*, Zagreb, Republički zavod za statistiku, 1974, str. 24.

² Izvor: *Statistički godišnjak Jugoslavije 1974*, Beograd, Savezni zavod za statistiku, 1974, str. 397.

nije poznato kolika je i kakva zastupljenost seoske omladine, npr. po sektoru, grani djelatnosti, grupama zanimanja, karakteru zaposlenja i sl.

Selektivno djelovanje poteškoća pri zapošljavanju reflektiraju se u socijalnoj strukturi nezaposlenih. Nezaposlenost pogađa prvenstveno mlade ljude, posebno one koji traže prvo zaposlenje. Udio nezaposlenih u dobi do 25 godina stalno se povećava, a kretao se od 36,5% u 1963. godini do 52,1% u 1973. godini (stanje 31. XII³). Povećavanje broja i udjela mladih u nezaposlenosti protivurječno je tendenciji i inače kasnijeg uključivanja omladine u ekonomske aktivnosti uslijed produžavanja školovanja. Neosporno je, da se djelomično radi o funkcionalnoj nezaposlenosti, jer se jedan broj lica brzo zapošljava. Ovo povećanje povezano je i sa strukturalnim neusklađenostima ponude i potražnje za kadrovima, kao i s činjenicom da je kod službe za zapošljavanje prijavljen i jedan broj izvanrednih učenika i studenata koji nisu stvarno zainteresirani za zaposlenje (prijavljuju se radi zdravstvene zaštite ili iz drugih razloga). No može se govoriti i o negativnoj selekciji po dobi (iako se takve konstatacije ne smiju generalizirati jer o dimenzijama i vrstama ovakve selekcije nemamo podataka), te preferiranju osoba s većim radnim iskustvom, što stvara svojevrsan *circulus vitiosus*: čest uvjet za zapošljavanje je posjedovanje radnog iskustva, a preduvjet za njegovo stjecanje je zapošljavanje!⁴

O udjelu seoske omladine u evidentiranoj nezaposlenosti može se samo indirektno zaključivati. Struktura nezaposlenih prijavljenih zavodima za zapošljavanje SR Hrvatske, prema zemljišnom posjedu sa stanjem 31. XII 1973, bila je slijedeća: udio vlasnika zemljišnog posjeda u ukupnom broju nezaposlenih iznosio je 11,0%, a udio članova poljoprivrednih domaćinstava 13,9%. Udio omladine među vlasnicima zemljišnog posjeda vjerojatno je manji od udjela među članovima poljoprivrednih domaćinstava.

Pritisak na zapošljavanje vrše prvenstveno agrarni viškovi sa mikroposjeda. I kod vlasnika i kod članova poljoprivrednih domaćinstava prevladava posjed do 2 ha (u više od 70% slučajeva), dok se udio posjeda do 1 ha kreće u oko 50% slučajeva. To se naravno odnosi samo na osobe prijavljene zavodima za zapošljavanje. Pripadnost kategorijama vlasnika i članova naglo opada idući od NKV radnika do VSS — mehanički priliv nekvalificiranih tražilaca zaposlenja iz poljoprivrede.

Kvalifikaciona struktura nezaposlenih prijavljenih zavodima za zapošljavanje SRH

	NKV, PKV, NSS	KV, VKV	SSS	VSS	VSS
31. XII 1963.	84,0%	12,0%	3,3%	0,1%	0,6%
31. XII 1973.	58,8%	24,0%	12,5%	2,1%	2,5%

³ Podaci o socijalnim obilježjima nezaposlenih odnose se na nezaposlene evidentirane u zavodima za zapošljavanje SRH. Izvor: polugodišnji popisi nezaposlenih Republičkog zavoda za zapošljavanje, Zagreb.

⁴ Slijedeća sociodemografska kategorija koja se teže zapošljava jesu žene, posebno mlade žene. Unatoč nekim objektivnim činiocima (slabija kvalifikaciona struktura, manja profesionalna i geografska pokretljivost, te za zapošljavanje žena nepovoljnija strukturiranost privrede pojedinih područja itd.), teže zapošljavanje žena izvjestan je dokaz postojanja negativne selekcije po spolu pri zapošljavanju. Udio žena u ukupnom broju nezaposlenih evidentiranih kod zavoda za zapošljavanje SR Hrvatske, iako oscilira, pokazuje tendenciju smanjivanja u proteklih deset godina (31. XII 1973) iznosio je 55, 7%).

Uprkos vrlo dinamičnim promjenama kvalifikacione strukture nezaposlenih — kojih je osnovna značajka smanjivanje udjela nestručnih i povećavanje udjela stručnih — pritisak nekvalificiranih radnika na zapošljavanje još uvijek perzistira.

Transfer selo — grad i transfer poljoprivreda — nepoljoprivredne dje-latnosti glavni su izvori priliva nekvalificiranih radnika, a zahvaćaju prvenstveno omladinu.

Poboljšanje kvalifikacione strukture nezaposlenih posljedica je općeg povećavanja razine školovanosti stanovništva, smanjenja priliva nekvalificiranih radnika zbog njihova odlaska na rad u inozemstvo, te neadekvatne profesionalne strukture i geografske distribuiranosti stručnih kadrova.⁵

Budući da je kompleks problema zaposlenosti, zapošljavanja i nezaposlenosti seoske omladine neistražen, a neobično relevantan za utvrđivanje stvarnog socioekonomskog položaja mladih u selu, u okviru projekta *Društveni položaj i orijentacija seoske omladine*, a na stratificiranom proporcionalnom uzorku omladine u dobi od 15 do 29 godina koja stalno boravi u seoskim naseljima SR Hrvatske, trebalo je utvrditi:

1. koliki je opseg i kakve su karakteristike zaposlenosti seoske omladine,
2. koliki je opseg i kakva je struktura nezaposlenosti seoske omladine,
3. koliki je opseg i kakve su karakteristike zapošljavanja seoske omladine u inozemstvu,
4. kakve su namjere seoske omladine u odnosu na zapošljavanje,
5. da li su, i kako, glavne značajke zaposlenosti, zapošljavanja i nezaposlenosti seoske omladine povezane s drugim relevantnim socioekonomskim obilježjima mladih u selu, (spol, dob, maritalni status, školska sprema, zanimanje, veličina i ekonomski položaj porodice odnosno domaćinstva), kao i relevantnim sociodemografskim i socioekonomskim obilježjima naselja.

REZULTATI

Istraživanjem su obuhvaćene slijedeće kategorije omladine: seljačka, seljačko-radnička, radnička i srednjoškolska. Za realizaciju navedenih zadataka ove dionice relevantne su tri kategorije seoske omladine: poljoprivrednici, zaposleni i nezaposleni. Stoga ćemo i rezultate prezentirati za svaku od njih posebno. Napominjemo da, inače opsežna, planirana ukrštanja osnovnih značajki zaposlenosti, zapošljavanja i nezaposlenosti s relevantnim sociodemografskim i socioekonomskim obilježjima seoske omladine, te sociodemografskim i socioekonomskim obilježjima naselja nismo mogli realizirati zbog premalih N-ova nastalih izlučivanjem potkategorija unutar spomenutih triju kategorija seoske omladine. To posebice vrijedi za kategoriju nezaposlene omladine, pa su, na žalost, potpuno izostali podaci o sociodemografskim i socioekonomskim obilježjima nezaposlene seoske omladine.

⁵ Od ukupnog broja naših radnika na privremenom radu u inozemstvu, koji su i prije odlaska bili aktivni, 49,2% otpada na omladinu do 29 godina. Dok udio poljoprivrednika u ukupnom broju aktivnih prije odlaska iznosi 42,0%, udio radnika do 29 godina u ukupnom broju onih koji su prije odlaska bili poljoprivrednici iznosi 48,1%. (Izvor: »Stanovništvo na privremenom radu u inozemstvu prema popisu stanovništva i stanova 1971«, Dokumentacija 132, Zagreb, Republički zavod za statistiku SRH, 1972.)

1. Poljoprivrednici — prethodna zaposlenost izvan gospodarstva i namjere zapošljavanja

Od ukupno 1589 intervjuiranih respondenata bilo je 251 ili 15,8% poljoprivrednika. Ovako malen udio poljoprivrednika — kompariran s dvostruko većim udjelom zaposlene seoske omladine (34,4%), te udjelom srednjoškolske seoske omladine (33,1%) — vrlo je indikativan podatak: on potvrđuje tendenciju zapošljavanja seoske omladine izvan gospodarstva, prisutnu u našem poslijeratnom društvenom i gospodarskom razvitku. Uzme li se u obzir da 95,9% poljoprivrednika ima nezavršenu odnosno završenu osnovnu školu, a svega 0,8% završenu školu drugog stupnja, realno je očekivati da će gotovo kompletan priliv seoske omladine koja završi bilo koju školu drugog stupnja tražiti zaposlenje izvan gospodarstva.

Tabela 1

Poljoprivrednici prema prethodnoj stalnoj ili povremenoj zaposlenosti izvan gospodarstva

	Broj	%
Prethodno stalno ili povremeno zaposleni	61	24,9
Nisu bili stalno ili povremeno zaposleni	184	75,1
Ukupno	245	100,0

Dakle, gotovo jedna četvrtina poljoprivrednika koji su odgovorili na ovo pitanje bila je povremeno ili stalno zaposlena izvan gospodarstva, i to 79,3% u zemlji, 17,2% u inozemstvu, a 3,4% i u zemlji i u inozemstvu (N = 58). Po trajanju prethodne zaposlenosti, i to kako u zemlji tako i u inozemstvu, prevladava kategorija poljoprivrednika koji su bili zaposleni do jedne godine (70,9% od prethodno zaposlenih u zemlji, a 9 od ukupno 11 prethodno zaposlenih u inozemstvu) a 60,5% poljoprivrednika prethodno zaposlenih u zemlji bilo je zaposleno u drugom mjestu na području općine.

Tabela 2

Prethodna zaposlenost poljoprivrednika — postojanje privrednih organizacija

	Ne postoje privredne organizacije	Postoje samo poljopri- vredne organi- zacije	Postoje i/ili druge organi- zacije
Prethodno stalno ili povremeno zaposleni	21,1	41,3	20,0
Nisu bili stalno ili povremeno zaposleni	78,9	58,7	80,0
Ukupno	100,0	100,0	100,0

Hi-kvadrat = 8,198; df = 2; P = 0,02; N — 241; Ck = 0,265*

Poljoprivrednici iz naselja u kojima postoje samo poljoprivredne organizacije statistički su značajno češće bili prethodno povremeno ili stalno

x Korigirani Pearsonov koeficijent kontingencije

zaposleni od poljoprivrednika iz naselja u kojima postoje i (ili) druge organizacije, odnosno naselja u kojima nema privrednih organizacija. To upućuje na zaključak da su se poljoprivrednici vjerojatno u svom prethodnom zapošljavanju prvenstveno orijentirali na poljoprivredne organizacije, što je i logički plauzibilno s obzirom na njihovu obrazovnu strukturu.

Prethodna stalna ili povremena zaposlenost poljoprivrednika izvan gospodarstva statistički je značajno povezana sa spolom i dobi. Poljoprivrednice su u statistički značajno manjoj mjeri bile zaposlene od omladinaca — poljoprivrednika ($C_k = 0,272$), baš kao i poljoprivrednici u dobnim skupinama 15 — 17 i 18 — 21 godine u odnosu na one u dobnim skupinama 22 — 25 i 26 — 29 godina ($C_k = 0,248$).

Tabela 3

Poljoprivrednici prema traženju zaposlenja

	Broj	%
Prijavljeni zavodu za zapošljavanje ali istovremeno koriste i druge načine traženja zaposlenja	12	8,6
Prijavljeni zavodu za zapošljavanje ali istovremeno ne koriste druge načine traženja zaposlenja	11	7,9
Nisu prijavljeni zavodu za zapošljavanje ali koriste druge načine traženja zaposlenja	27	19,3
Trenutno ne traže zaposlenje	90	64,3
Ukupno	140	100,0

Od ukupnog broja poljoprivrednika koji su odgovorili na ovo pitanje 50 ih je — ili 35,8% — tražilo zaposlenje u vrijeme ispitivanja, i to češće mimo zavoda za zapošljavanje, nego preko njega. U 64,0% slučajeva ovo je traženje trajalo do 6 mjeseci. Istovremeno, 75 poljoprivrednika koji nisu u vrijeme ispitivanja tražili zaposlenje, namjerava ga potražiti (od toga 18,7% još u 1974. g., 13,3% u 1975. g., 22,7% u idućih nekoliko godina, a 45,3% namjerava ga tražiti ali ne zna kada). Dakle, od ukupnog broja poljoprivrednika čak je 125 ili 49,8% aspiranata na zaposlenje izvan gospodarstva. Na žalost, ova obilježja nisu mogla biti ukrštena s nekim relevantnim sociodemografskim i socioekonomskim obilježjima domaćinstva i gospodarstva koja bi ukazivala na socijalna izvorišta aspiranata na zaposlenje.

2. Zaposlena seoska omladina

Od ukupno 1589 ispitanika, 547 ili 34,4% čini zaposlena seoska omladina. U društvenom sektoru radi 91,7% zaposlene seoske omladine, a u privatnom sektoru 8,3%.

Udio omladinki u ukupnom broju zaposlene seoske omladine ($N = 542$) iznosi 28,8%, što je znatno manje od udjela ženske omladine u ukupnom broju zaposlene omladine SR Hrvatske (42,4%).⁶ Unutar jedne i inače teže-zapošljive kategorije stanovništva — a to su žene, seoske omladinke predstavljaju vjerojatno najhendikepiraniju skupinu. Gotovo tri četvrtine zaposlene

⁶ Izvor: *Statistički godišnjak Jugoslavije 1974*, str. 397. Obuhvaćena je samo omladina zaposlena u društvenom sektoru.

seoske omladine — ili 74,7% — pripada dobnim grupama 18 — 21 i 22 — 25 godina (srednje grupe omladinskog uzrasta); ukupan N = 241.

Od ukupno zaposlene seoske omladine (N = 536) u primarnom sektoru radi 5,8%, u sekundarnom 59,3%, a u tercijarnom sektoru 34,9%. Ova struktura gotovo je identična strukturi zaposlene omladine SR Hrvatske po sektorima djelatnosti (primarni — 3,7%, sekundarni — 58,8%, tercijarni — 37,5%).⁷

Međutim, postoje značajne regionalne razlike unutar SR Hrvatske.

Tabela 4

Sektor djelatnosti zaposlene seoske omladine — regije SR Hrvatske

	Slavonska makroregija	Zagrebačka regija	Zagorsko-međimurska regija	Bilogorsko-podravska regija	Kvarnersko-goranska regija		Lička regija	Dalmatinska regija
Primarni sektor	19,2	3,8	—	6,1	7,5	14,7	—	2,4
Sekundarni sektor	55,8	64,4	75,5	72,7	56,3	26,5	53,8	57,1
Tercijarni sektor	25,0	31,8	24,5	21,2	36,2	58,8	46,2	40,5
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Hi-kvadrat = 58,820; df = 14; P = 0,001; C_k = 0,357

N = 536

Naime, postoji statistički značajna povezanost zaposlenosti omladine u pojedinim sektorima djelatnosti i regije SRH. Zaposlena omladina slavonske makroregije i istarske regije znatno je više zastupljena u primarnom sektoru nego zaposlena omladina drugih regija Hrvatske. Zaposlena omladina zagorsko-međimurske i bilogorsko-podravske regije zastupljenija je u sekundarnom sektoru, a zaposlena omladina istarske, ličke i dalmatinske regije u tercijarnom sektoru od zaposlene omladine drugih regija.

Statistički je značajna i povezanost zaposlenosti po sektorima i spola. Omladinke se manje zapošljavaju u primarnom i sekundarnom sektoru, a u tercijarnom gotovo dvostruko više nego omladinci (C_k = 0,342).

Tabela 5

Sektor djelatnosti zaposlene seoske omladine — školska sprema

	Nezavršena osnovna škola	Završena osnovna škola	Nezavršena škola II stupnja	Završena škola II stupnja	Više od škole II stupnja
Primarni sektor	14,3	7,2	4,8	2,8	3,6
Sekundarni sektor	55,8	63,3	57,1	62,7	21,4
Tercijarni sektor	29,9	29,5	38,1	34,5	75,0
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Hi-kvadrat = 36,738; df = 8; P = 0,001; C_k = 0,313

N = 535

⁷ Isti izvor (također samo društveni sektor, stanje 31. prosinca 1972).

Postoji i statistički značajna asocijacija sektora djelatnosti zaposlene omladine i školske spreme. Omladina sa nepotpunom osnovnom školom u većoj se mjeri zapošljava u primarnom (donekle i omladina s potpunom osnovnom školom), a obje se kategorije u znatno manjoj mjeri zapošljavaju u tercijarnom sektoru nego omladina sa školskom spremom višom od osnovne škole.

Od ukupno zaposlene seoske omladine (N = 538), 81,0% ih je zaposleno na neodređeno vrijeme, a 19,0% otpada na ostale modalitete prirode zaposlenja (na određeno vrijeme, sezonsko zaposlenje, pripravnici).

U mjestu stanovanja radi svega 13,4% zaposlenih omladinaca i omladinki, u drugom mjestu na području općine 64,3%, a izvan općine 22,3%.

Seoska omladina uglavnom pripada kategoriji dnevnih migranata, a dimenzije ove pojave postaju evidentnije kad se uzmu u obzir udaljenosti. Za 42,1% omladine udaljenosti od radnog mjesta na području općine iznosi 11 i više kilometara. Ali omladina zaposlena izvan općine prevaljuje češće i veće udaljenosti do svog radnog mjesta, npr. 71,3% zaposlenih izvan općine udaljeno je više od 20 kilometara od svog radnog mjesta, a 34,4% čak 41 i više kilometara.

Tabela 6

Sjedište radne organizacije zaposlene seoske omladine — regije SR Hrvatske

Sjedište radne organizacije	Slavonska makroregija	Zagrebačka regija	Zagorsko-međimurska regija	Bilogorsko-podravska regija	Kvarnersko-goranska regija	Istarska regija	Lička regija	Dalmatinska regija
U mjestu stanovanja	17,0	13,0	11,3	6,1	12,5	11,8	—	18,8
Na području općine	79,2	53,4	64,2	69,7	62,5	61,8	61,5	70,3
Izvan općine	3,8	33,6	24,5	24,2	25,0	26,5	38,5	10,9
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Hi-kvadrat = 40,380; df = 14; P = 0,001; C_k = 0,315

N = 538

Među seoskom omladinom zaposlenom u pojedinim regijama SR Hrvatske postoje statistički relevantne razlike u odnosu na sjedište radne organizacije. To je sjedište najbliže slavonskoj i dalmatinskoj, a najudaljenije omladini ličke i zagrebačke regije.

Tabela 7

Sjedište radne organizacije zaposlene omladine — spol

Sjedište radne organizacije	Muški	Ženski
U mjestu stanovanja	12,3	16,1
Na području općine	59,5	76,1
Izvan općine	28,2	7,7
Ukupno	100,0	100,0

Hi-kvadrat = 26,656; df = 2; P = 0,001; C_k = 0,317 N = 538

Muška i ženska zaposlena seoska omladina statistički se značajno razlikuju u odnosu na udaljenost radne organizacije. Postotak od 92,2 zaposlenih omladinki radi na području općine (uključujući i mjesto stanovanja), a svega 7,7% izvan općine, dok 71,8% omladinaca radi na području općine, a 28,2% izvan općine. Ovi podaci potkrepljuju teze o manjoj prostornoj pokretljivosti žena, barem što se dnevnih migracija tiče.

Tabela 8

Zaposlena seoska omladina po školskoj spremi

	Broj	%
Nezavršena osnovna škola	77	14,2
Osnovna škola	139	25,7
Nezavršena škola II stupnja	42	7,8
Završena škola II stupnja	255	47,1
Više od škole drugog stupnja	28	5,2
Ukupno	541	100,0

U strukturi zaposlene seoske omladine po školskoj spremi najbrojnije su slijedeće kategorije: omladina s nepotpunom ili potpunom osnovnom školom (47,7% kad se pridodaju mladi s nezavršenom školom drugog stupnja) te omladina sa završenom školom drugog stupnja (47,1%). Struktura osoblja zaposlenog u društvenom sektoru SR Hrvatske (stanje 31. prosinca 1972) povoljnija je od strukture zaposlene seoske omladine po školskoj spremi samo u kategoriji osoba sa školskom spremom višom od srednje (9,4%), ali ima znatno veći udio osoba s nezavršenom osnovnom školom (32,2%), a manji udio osoba s osnovnom (18,5%) i srednjom školom (39,9%)*.

Tabela 9

Zaposlena seoska omladina po grupama zanimanja

	Broj	%
Poljoprivrednik	6	1,1
Industrijski, građevinski i transportni radnik	371	69,3
Radnici u trgovini	40	7,5
Radnici u uslugama	40	7,5
Osoblje zaštite	3	0,6
Administrativno i srodno osoblje	30	5,6
Rukovodeće osoblje	3	0,6
Stručnjaci	41	7,7
Ostalo	1	0,2
Ukupno	535	100,0

U strukturi po grupama zanimanja dominiraju industrijski, građevinski i transportni radnici (69,3%). Od preostalih grupa zanimanja brojniji su stručnjaci (7,7%), radnici u trgovini (7,5%) i radnici u uslugama (7,5%).

* Izvor: *Statistički godišnjak Jugoslavije 1974*, str. 391.

Tabela 10

Zaposlena seoska omladina prema pohađanju škole

	Broj	%
Pohađa osnovnu školu	2	0,4
Pohađa školu za radnička zanimanja	11	2,0
Pohađa srednju školu	15	2,8
Pohađa višu školu	22	4,1
Pohađa visoku školu, fakultet, akademiju	10	1,9
Na postdiplomskom je studiju	—	—
Ne pohađa nikakvu školu	480	88,9
Ukupno	540	100,0

Tabela 11

Zaposlena seoska omladina prema pohađanju tečajeva

	Broj	%
Tečaj u svrhu stjecanja (više) kvalifikacije	16	3,0
Tečaj u svrhu prekvalifikacije	4	0,7
Tečaj u svrhu olakšavanja obavljanja poslova na radnom mjestu	4	0,7
Ne polazi nikakav tečaj	514	95,5
Ukupno	538	100,0

Podaci o pohađanju škole, odnosno položaju tečajeva, u pravilu ukazuju na orijentaciju k vertikalnoj profesionalnoj i socijalnoj mobilnosti. Iako je u ukupnom broju zaposlene seoske omladine udio onih koji pohađaju bilo koju školu malen (11,2%), interesantno je da više od 50% izvanrednih učenika i studenata pohađa više i visoke škole. Udio polaznika tečajeva još je i manji (4,4%), ali je i u njih prisutna orijentacija k vertikalnoj profesionalnoj pokretljivosti (dvije trećine polaznika polazi tečajeve u svrhu stjecanja (više) kvalifikacije).

Tabela 12

Učestalost mijenjanja zaposlenja — spol

Učestalost mijenjanja zaposlenja	Muški	Ženski
Nisu mijenjali zaposlenje	65,4	80,9
Mijenjali su zaposlenje jedanput	22,7	15,3
Mijenjali su zaposlenje dva ili više puta	12,0	3,8
Ukupno	100,0	100,0

Hi-kvadrat = 14,510; df = 2; P = 0,001; $C_k = 0,236$ N = 541

Postotak od 69,9 zaposlene seoske omladine nije mijenjao zaposlenje; međutim, fluktuiralo je jedanput 20,5%, a dva ili više puta 9,6% zaposlene omladine.

Spol je statistički značajno povezan s učestalošću mijenjanja zaposlenja zaposlene seoske omladine. Zaposlene su omladinke u statistički značajnoj mjeri manje fluktuirale od omladinaca. To je u skladu s podacima o inače većoj profesionalnoj stabilnosti žena, kojoj pridonose i nepovoljnija obrazovna struktura, dominiranje žena upravo u takozvanim suficitarnim zanimanjima, slabija prostorna pokretljivost i slično.

Utvrđene su i statistički značajne razlike u fluktuiranju seoske omladine unutar pojedinih regija SR Hrvatske ($C_k = 0,246$). Najveći udio nefluktuantne zaposlene omladine pokazuju zagrebačka i istarska regija (78,6% odnosno 73,5%), a najveći udio najfluktuantnije omladine prisutan je u bilogorsko-podravskoj, dalmatinskoj i kvarnersko-goranskoj regiji (18,2%, 15,4% i 13,6%).

Tabela 13

Zaposlena seoska omladina prema najviše korištenom načinu traženja zaposlenja

	Broj	%
Posredovanjem zavoda za zapošljavanje	128	23,9
Javljanjem na oglas, odnosno natječaj	192	35,9
Preko rođaka, prijatelja, znanaca	125	23,4
Koristili podjednako različite načine	90	16,8
Ukupno	535	100,0

Najviše korišten način traženja zaposlenja, prema izjavama zaposlene seoske omladine, jest javljanje na oglas odnosno natječaj (35,9%), zatim slijedi posredovanje zavoda za zapošljavanje (23,9%), te traženje zaposlenja preko takozvanog VIP-a. No postoji diferencijacija učestalosti korištenja pojedinih načina traženja zaposlenja prema školskoj spremi i grupama zanimanja. Seoska omladina sa školskom spremom višom od škole drugoga stupnja u statistički je značajnoj mjeri manje koristila posredovanje zavoda za zapošljavanje a više javljanje na oglas odnosno natječaj nego druge kategorije školske spreme, a zaposlena omladina sa nezavršenom i završenom osnovnom školom u statistički je značajnoj mjeri više tražila zaposlenje preko rođaka, prijatelja, znanaca ($C_k = 0,289$).

Poljoprivrednici su u statički značajnoj mjeri više tražili zaposlenje posredovanjem zavoda za zapošljavanje, a stručnjaci i rukovodeće osoblje javljanjem na oglas odnosno natječaj, itd.

Od ukupno zaposlene seoske omladine 88,3% ih je čekalo na sadašnje zaposlenje do 6 mjeseci, što ukazuje na relativno kratko trajanje prethodne nezaposlenosti u najvećem broju slučajeva.

Tabela 14

Najviše korišten način traženja zaposlenja — grupe zanimanja zaposlenih

Najviše korišten način traženja zaposlenja	Poljoprivrednik	Industrijski, građevinski i transportni radnik	Radnici u trgovini	Radnici u usluga	Osooblje zašтите	Administrativno i srodno osoblje	Rukovodeće osoblje	Stručnjaci	Ostalo
Posredovanjem zavoda za zapošljavanje	33,3	25,5	30,0	12,8	—	23,3	—	16,7	—
Javljanjem na oglas, natječaj	33,3	32,1	22,5	43,6	33,3	40,0	66,7	71,4	100,0
Preko rođaka, prijatelja, znanaca	16,7	25,5	22,5	28,2	33,3	16,7	33,3	7,1	—
Koristili pojednako različite načine	16,7	16,8	25,0	15,4	33,3	20,0	—	4,8	—
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Hi-kvadrat = 40,362; df = 24; P = 0,02; C_k = 0,297

N = 528

3. Nezaposlena seoska omladina

Udio nezaposlene seoske omladine u ukupnom broju ispitanika iznosio je 6,4% (101 nezaposleni omladinac odnosno omladinka). Iako su nezaposleni izdvojeni na osnovi jednog subjektivnog kriterija (subjektivan osjećaj ispitanika), oni predstavljaju vrlo značajnu kategoriju seoske omladine. Ovaj subjektivan osjećaj, bez obzira na postojanje ili nepostojanje neprikrivene ili latentne nezaposlenosti na gospodarstvu, povezan je s motivacijom seoske omladine za zapošljavanje izvan gospodarstva.

Kao što smo već napomenuli, planirana ukrštanja s relevantnim socio-demografskim i socioekonomskim obilježjima nismo uspjeli realizirati. Stoga ne posjedujemo podatke o strukturi nezaposlene seoske omladine po spolu, dobi, školskoj spremi, sociodemografskim i socioekonomskim obilježjima domaćinstva i naselja.

Tabela 15

Nezaposlena seoska omladina prema traženju zaposlenja

	Broj	%
Trenutno ne traže zaposlenje	31	32,0
Prijavljeni zavodu za zapošljavanje ali istovremeno koriste druge načine traženja zaposlenja	24	24,7
Prijavljeni zavodu za zapošljavanje ali istovremeno ne koriste druge načine traženja zaposlenja	11	11,3
Nisu prijavljeni zavodu za zapošljavanje ali koriste druge načine traženja zaposlenja	31	32,0
Ukupno	97	100,0

U vrijeme ispitivanja 32,0% nezaposlene seoske omladine nije tražilo zaposlenje. Većina preostale nezaposlene seoske omladine tražila je zaposlenje i (ili) mimo zavoda za zapošljavanje. Međutim, gotovo polovica nezaposlenih (14 od 92) koji trenutno nisu tražili zaposlenje) namjeravalo ga je potražiti još u 1974. godini, a nešto manje od jedne četvrtine imalo je namjeru potražiti zaposlenje u 1975. godini.

Broj od 85,9% nezaposlenih mladih ljudi — tražilaca zaposlenja — tražilo je zaposlenje isključivo u zemlji, a 4,2% isključivo u inozemstvu. Opadanje interesa za zapošljavanje u inozemstvu uvjetovano je odlukama vlada nekih zapadnoevropskih zemalja (prvenstveno SR Njemačke) o privremenom obustavljanju zapošljavanja stranih radnika.

Od ukupnog broja nezaposlene seoske omladine koja se pojavila kao tražilac zaposlenja, 75,7% ih je čekalo na zaposlenje do 6 mjeseci. Ovaj udio je čak i veći od udjela iste kategorije nezaposlenih u ukupnom broju nezaposlenih radnika prijavljenih zavodima za zapošljavanje SR Hrvatske (31. prosinca 1973. godine taj je udio iznosio 61,5%).

Pribrojimo li nezaposlenoj seoskoj omladini poljoprivrednike koji već traže ili namjeravaju potražiti zaposlenje izvan gospodarstva, dobivamo jednu dosta značajnu kategoriju trenutnih i potencijalnih tražilaca zaposlenja: ona obuhvaća 226 ili 14,2% mladih od ukupnog broja respondenata.

ZAKLJUČAK

Analizirani rezultati istraživanja sugeriraju slijedeće zaključke o zaposlenosti, zapošljavanju i nezaposlenosti seoske omladine.

1. Opseg zaposlenosti seoske omladine (34,4% ispitanika pripada upravo ovoj kategoriji seoske omladine), kompariran s opsegom zaposlenosti omladine SR Hrvatske, zadovoljavajući je (udio omladine zaposlene u društvenom sektoru SR Hrvatske — stanje 31. XII 1972. godine — u ukupnom broju stanovnika u dobi 15 — 29 godina iznosio je 21,6%). Međutim, s obzirom na vremensku dimenziju, podaci nisu potpuno komparabilni, a osim toga iz uzorka su isključeni učenici osnovnih škola te srednjoškolci i studenti koji su zbog školovanja privremeno odsutni iz sela, pa je i udio zaposlene omladine u ukupnom broju seoske omladine veći.

Struktura osnovnih obilježja zaposlene seoske omladine (obilježja za koja smo raspolagali podacima) ne odudara značajnije od strukture zaposlene omladine odnosno zaposlenog osoblja Hrvatske (struktura po sektoru djelatnosti i po školskoj spremi). Značajna diskrepancija javlja se u strukturi zaposlene seoske omladine po spolu (udio omladinki u ukupnom broju zaposlene seoske omladine iznosi 28,8% prema 42,2% udjela ženske omladine u ukupnom broju omladine zaposlene u društvenom sektoru SR Hrvatske).

2. Nezaposlenost seoske omladine znatnog je opsega. Udio nezaposlene u ukupnom broju seoske omladine (6,4%) veći je od udjela nezaposlenih u dobi 15 — 30 godina u ukupnom broju nezaposlenih radnika prijavljenih zavodima za zapošljavanje (3,5% — stanje 31. XII 1973).

Ovome svakako pridonosi i postojanje neevidentirane nezaposlenosti — naime, 32,0% nezaposlene seoske omladine nije prijavljeno zavodima za zapošljavanje.

3. Mladi poljoprivrednici predstavljaju značajno izvorište tražilaca zaposlenja (49,8% poljoprivrednika traži ili namjerava potražiti zaposlenje). Čak 14,2% od ukupnog broja respondenata tvore kategoriju tražilaca zaposlenja. Trend zapošljavanja seoske omladine izvan poljoprivrede, prema rezultatima ovoga istraživanja, u izrazitoj je mjeri prisutan (svega 5,8% zaposlene seoske omladine radi u primarnom sektoru). Zapošljavanje seoske omladine još uvijek se u značajnoj mjeri odvija uključivanjem nekvalificiranih u postojeću zaposlenost (47,7 zaposlene seoske omladine ima nepotpunu ili potpunu osnovnu odnosno nezavršenu srednju školu). Pa ipak više od polovice zaposlenih mladih ljudi (52,3%) ima ili srednju školu ili više od toga, što ukazuje na tendenciju sve većeg zapošljavanja seoske omladine preko stručno obrazovanih mladih ljudi. Međutim, sudeći po traženju zaposlenja i namjeri poljoprivrednika da ga potraže, deagrarizacija se još uvijek odvija prelaskom nekvalificiranih (95,9% poljoprivrednika ima nepotpunu ili potpunu osnovnu školu) u nepoljoprivredne djelatnosti. Priliv nekvalificiranih tražilaca zaposlenja bio je smanjen i odlaskom na rad u inozemstvo, a kako je ovaj kanal zapošljavanja praktički zatvoren, realno je očekivati pojačan pritisak nekvalificiranih na zapošljavanje u zemlji.

Problem postojeće prikrivene nezaposlenosti u selu (47,7% poljoprivrednika radi na posjedu do 3 ha obradivog zemljišta), iako se već javlja i ne-

dostatak radno sposobnog stanovništva u poljoprivredi, ne može se riješiti isključivo zapošljavanjem, jer bi to tražilo nerealno visoku stopu zaposlenosti i dovelo do ekstenziviranja zapošljavanja. Poboljšavanjem ekonomskog položaja poljoprivrede i smišljenim društveno-ekonomskim preobražajem sela seoska bi domaćinstva bila stimulirana da vrše racionalniju selekciju radne snage. Uostalom, posljedice eksodusa seoske omladine već se osjećaju kroz senilizaciju i feminizaciju sela, sa svim socijalnim i ekonomskim reperkusijama što ih povlače za sobom. Politika zapošljavanja treba da vodi računa o socijalnim implikacijama zapošljavanja seoskog stanovništva, te prioritet pri zapošljavanju davati članovima domaćinstava bez posjeda, odnosno onima s malim zemljišnim posjedom. To je već i zacrtano u društvenim kriterijima prioriteta pri zapošljavanju.

Summary

EMPLOYMENT, FINDING EMPLOYMENT, AND UNEMPLOYMENT AMONG RURAL YOUTH

The first part of the article describes the general character of employment and finding employment within the complex of social-economic development after the Second World War. Then, it deals with the part of youth employed in the socialist sector, and the difficulties of young people in obtaining employment.

The second part of the article analyzes the results of research regarding the intentions of finding non-agricultural jobs among young farmers, and the general characteristics of employment and particularly, unemployment, among rural youth.

The general characteristics of employed rural youth are not different from either the characteristics of all employed youth, or from the whole employed population of Croatia. But, the unemployment of rural youth is considerable, and young people who live and work on private farms constitute an important source of potentially employable manpower.

Резюме

ЗАНЯТОСТЬ, ПРИНЯТИЕ НА РАБОТУ И БЕЗРАБОТИЦА СРЕДИ СЕЛЬСКОЙ МОЛОДЕЖИ

В первой части статьи раскрываются основные показатели занятости и принятия молодежи на работу в рамках послевоенного общественно-экономического роста. Раскрывается также и доля участия молодежи в численности занятых лиц в общественном секторе и затруднения с которыми встречается молодежь ищущая работу.

Во второй части анализируются результаты исследования о предварительной занятости вне хозяйства и стремлениях молодежи сельскохозяйственного сектора и об основных характеристиках занятости т. е. безработицы среди сельской молодежи.

Структура основных характеристик занятой молодежи не отличается в значительной мере от структуры занятой молодежи в рамках общей численности занятого населения СР Хорватии. С другой стороны, безработица среди молодежи значительно возрасла а молодежь которая проживает и работает в единоличных хозяйствах является в значительной степени источником в рамках которого находятся лица ищущие работу.